

РЕЦЕНЗИЯ

от Надя Георгиева Бояджиева, доктор по история, професор по „Международно право и международни отношения“, ръководител на Катедра „Международно и сравнително право“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен '**доктор**'

Автор: Христо Цветолюбов Нушев

Тема: ПРИСЪЕДИНЯВАНЕТО НА БЪЛГАРИЯ КЪМ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ, СПОРЕД ДОКУМЕНТИТЕ ОТ АРХИВА НА МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

Научен консултант: доц. д-р Тодор Попнеделев, исторически факултет на СУ „Св.Климент Охридски“.

1. Общо описание на представените материали

Със заповед на Ректора на Софийския университет „Св.Климент Охридски“ съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: „Присъединяването на България към Европейския съюз, според документите от Архива на Министерство на външните работи“ за придобиване на образователната и научна степен 'доктор' в област на висше образование 2.Хуманитарни науки, професионално направление „История и археология“; докторска програма Документалистика, архивистика, палеография, вкл. Историография и източникознание.

Автор на дисертационния труд е Христо Цветолюбов Нушев – докторант в обучение на самостоятелна подготовка към катедра „Архивистика и методика на обучението по история“ в Исторически факултет на СУ „Св.Кл.Охридски“ с научен консултант доц. д-р Тодор Попнеделев от Исторически факултет на СУ „Св.Кл.Охридски“.

Представеният от Христо Нушев комплект материали на хартиен носител е в съответствие с изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Христо Нушев е роден в гр.София. Завършва специалност „Политология“ със специализация „Външна политика и национална сигурност“, във Философски факултет на СУ „Св.Кл.Охридски“ през 2000 г. и втора специалност „История“ в Историческия факултет на СУ „Св.Кл.Охридски“. От 2003 г. е главен експерт в МВНР в Дирекция „Административно и информационно обслужване“. В периода 2010-2013 г. е докторант на самостоятелна подготовка към Институт „Диалог Европа“ в СУ „Св.Кл.Охридски“. Владее руски и английски език.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Представената от Христо Нушев за рецензия докторска дисертация е посветена на важен и актуален проблем от съвременната политическа и дипломатическа история на България. Докторантът е избрал изключително интердисциплинарна тема, в която се преплитат различни хуманитарни и социални науки - съвременна политическа история, архивистика, документалистика; в която е безспорна връзката с международното право, международните преговори, дипломатията и политическите науки – а именно процесът на присъединяване на България към европейската структура – Европейски съюз, олицетворяваща стремежа на поколения европейци към „Единна Европа“ и „Общ европейски дом“.

Интересното и безценното в това изследване е, че тази актуална сама по себе си тема – предмет на изследване в различна степен в трудовете на български и чужди учени от различни области, тук е разгледана през призмата на документите от Архива на Министерството на външните работи – АМВНР. Това обстоятелство прави труда не само интересен, но и изключително ценен за учени, експерти и практикуващи дипломати, юристи, историци и др.

Хронологическият обхват на изследването е повече от двадесет годишен период - 1985 – 2007 г. Мотивите за избора на тази тема са представени от докторанта в уводната част. В нея също така проличава желанието да се обгърнат прекалено много аспекти на този процес, което е присъщо за всеки млад и уверен в подготовката и знанията си учен.

Изборът на темата на дисертационния труд, както и времевия отрязък, е свидетелство за амбициозната задача на докторанта да се обхване един голям хронологически отрязък от институционалния процес на европейската интеграция.

В същото време, изборът на темата е важен поради факта, че в българската

специализирана литература отсъстват трудове, които дават цялостна картина на политическия, дипломатическия процес на присъединяването ни към ЕС, като превес вземат съчиненията, написани главно от юристи-специалисти по Право на ЕС и международници, които поставят акцента главно върху правните аспекти на процеса, сами по себе си безусловно значими.

4. Познаване на проблема

Самото заглавие на дисертацията показва, че изследването е резултат от дългогодишна работа на докторанта по темата, и че той е имал реална възможност да ползва всички достъпни явни дипломатически документи, както самият той посочва, както и да отсее най-важните документи с цел използването им в дисертацията. В резултат на изследователските си интереси, докторантът ни представя оригинална реконструкция на сложния процес на присъединяването на държавата ни към ЕС, различен от „традиционните“ научни изследвания по темата.

Още тук бих желала да посоча, че докторантът демонстрира отлично познаване на документалната база по темата, като в увода прави кратък преглед на различните видове документи, които е използвал и на техните специфики. Приемам, че този методически подход е успешен, защото му позволява плавно да навлезе в същността на темата. В същото време той позволява на читателите, които не са тесни специалисти, да се запознаят с различните видове документи, използвани в дисертацията, както и с тяхната важност, класификацията, използвана в дипломатическата кореспонденция.

5. Методика на изследването

В дисертацията са използвани интердисциплинарни методи, исторически, аналитичния, проблемния, контент-анализ, метод на описание и др. Избраната методика на изследване позволява постигане на поставената цел и получаване на много добри резултати при отговор на задачите, поставени в дисертационния труд.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Докторантът си е поставил амбициозната цел – „да бъде проследен документално ходът на отношенията на България с Европейския съюз“, като за „целта са използвани документите, съхранявани в Архива на МВнР, които отразяват пътя на интегриране на България в ЕС най-вече чрез подготовката на посещенията на всички нива в държавата“ /стр.8 от дисертацията/. Още тук следва да отбележа, че докто-

рантът успешно е реализирал поставената цел. Без да се спирам детайлно на съдържанието на отделните глави в дисертацията, бих желала да открия научните и научно-приложните постижения в дисертационния труд.

Предложеният дисертационен труд има класическа структура, състояща се от увод, четири глави, разделени на параграфи, заключение, списък на използваните източници и литература в общ обем от 207 стандартни машинописни страници, и приложения в обем на 160 страници. Тази структура е сложна, особено поради множеството подточки, но оставя впечатлението на стройна. Тя демонстрира уменията на докторанта да създаде завършен изследователски продукт като включва многобройните аспекти на темата в стегнато изложение.

Без да преразказвам съдържанието на труда, само ще посоча, че първата глава е посветена на установяването на дипломатическите отношения между България и Европейската икономическа общност и обхваща хронологическата рамка 1985-1995 г. В нея е проследен напредъкът в развитието на диалога между НРБ и ЕИО, представена е информацията относно проведените срещи и разговори на високо равнище с представителите на водещи държавите-членки на ЕИО, които довеждат до конкретни действия, предприети по посока на интеграцията.

В глава втора акцентът е поставен върху важността на политическите решения в периода 1996-1999 г., когато според Нушев България пристъпва към реални преговори, като процесът се характеризира с мобилизация на всички институции на държавата ни в търсене на съюзници в подкрепа на българските искания и за равностойно третиране на България наред с другите асоциирани членове; разгледани са конкретните действия на България в условията на новите вътрешнополитически промени в страната ни. Като прави анализ на документите, докторантът правилно констатира, че „на всички нива в разговорите с представителите на страните членки и европейските институции водещи моменти стават подчертаването на приемствеността в основните външнополитически приоритети и заявката, че е налице вътрешнополитически консенсус за продължаване на започнатите реформи“ /стр.69-70 от дисертацията/ .

В глава трета фокусът е поставен върху външнополитическите предизвикателства пред държавата ни в процеса на приобщаване към ЕС в периода от 2000-2006 г. и конкретно внимание е отделено на дипломатическия аспект на последния етап от процеса на присъединяването на България към ЕС. Вярно е наблюда-

дението на докторанта, че от етапа на осигуряване на подкрепа за политическо и икономическо интегриране се пристъпва към конкретни политики и решения. В хронологически и проблемен ред са показани основните действия на правителството и напредъкът по конкретните преговорни глави. Глава четвърта е посветена на реалния преговорен процес в периода 2000-2007 г. по отделните политики и хармонизирането на българското с европейското законодателство.

7. Приноси и значимост на дисертацията за науката и практиката

Както вече подчертах още в началото на рецензията, актуалността на разработвания в дисертационния труд проблем е безспорна, а изследването е изключително необходимо, навременно и има не само научно, но и научно-приложно значение.

В рецензията бяха очертани някои важни постижения на докторанта, които отличават труда му от останалите трудове, което до този момент познава родната ни наука в избраната тема.

Въпреки това, ще посоча още някои важни основни постижения, които могат да се окажат като научни и/или научноприложни приноси на дисертационния труд:

1. Дисертацията представлява първото научно изследване, което има за цел да обхване всички официални явни документи по присъединяването на България към ЕС;
2. Дисертацията показва сложният път, извървян до официалното членство на България в ЕС изключително на базата на документалните източници на АМВНР;
3. Дисертацията е успешен опит да се направи подбор, анализ, изводи на базата само на достъпни документални свидетелства от един национален архив и да се постигне успешно поставената научно-изследователска задача;
4. В дисертацията успешно са проследени дипломатическите отношения между България и отделните държави-членки на ЕС в различни етапи на присъединителния процес;
5. Принос представляват оценките и анализите на докторанта по отношение на реакцията на отделните държави във връзка с политиката, исканията и действията на българската страна в преговорния процес;

6. Дисертацията може да се оцени и като принос към политическата история на целия процес на присъединяване, поради факта, че дълго време в литературата акцентът бе поставян най-вече върху правно-нормативния аспект.
7. Дисертацията може да се разглежда като основа за дипломатическа история на процеса на присъединяване на България към ЕС.
8. Принос представлява категоричното очертаване на най-важните етапи в развитието на отношенията между България и Европейския съюз /в синтезиран вид са посочени в заключението/;
9. От изключително важно значение е, че анализите, оценките, разсъжденията на докторанта са направени на базата на надеждни, достоверни източници, което е много важно за верността на направените изводи в дисертационния труд, който може да бъде използван като сигурен източник на информация в практиката.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Констатирам, че докторантът не е приложил двете публикации по темата, които са посочени и които са под печат, поради което те не се рецензират.

9. Лично участие на докторанта

Интересът на Нушев към изследвания проблем не само не е случаен, но той е закономерен, особено като се има предвид образователната му подготовка и продължителната работа на докторанта в МВНР, както и реалната възможност да получи достъп до всички явни архивни източници, съхраняващи се там.

В дисертационния труд категорично присъства личното участие на докторанта. За това свидетелства и амбицията на автора да издири, анализира, съпостави информацията, получена в резултат на работата му с различни документални източници.

10. Автореферат

Авторефератът отговаря на изискванията и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

11. Критични забележки и препоръки

Критичните забележки са свързани преди всичко с липсата на позовавания под линия на използваните източници и литература от български и чужди автори. Трудовете и имената на авторите са приложени като списък на използваната литература само в края на изследването, което е недостатъчно в този род научни изследвания. Намирам, че това е пропуск, който може и следва да бъде взет под внимание при евентуална бъдеща публикация на дисертацията, което препоръчвам.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Бих желала да подчертая, че изследването има потенциала да служи като ръководство – пособие за практикуващи дипломати, експерти, учени, дипломанти, специалисти, които в своята ежедневна работа и при изпълнението на конкретни задачи могат да се позоват на него като на достоверен източник на информация, единствен по рода си по темата.

Смятам, че изследването, след като бъде допълнено с препоръките на специалисти, трябва да бъде издадено като самостоятелен монографичен труд, с което ще стане достояние на по-широк кръг интересувани се от темата.

В същото време, то може да бъде използвано и за целите на образователни и квалификационни курсове, особено тези, които се организират в рамките на Дипломатическия институт с цел усъвършенстване и задълбочаване на знанията на служителите от държавната администрация и на МВНР, особено в контекста на бъдещото председателство на държавата ни ЕС.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд **съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ.

Дисертационният труд показва, че докторантът Христо Цветолобов Нушев **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Хуманитарни науки, 2.История и археология, докторска програма Документалистика, архивистика, палеография, вкл. Историография и източникознание

като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен 'доктор'** на Христо Цветолюбов Нушев в област на висше образование: Хуманитарни науки, професионално направление История и археология, докторска програма докторска програма Документалистика, архивистика, палеография, вкл. Историография и източникозна-ние.

15 февруари 2017 г.

гр.София

Рецензент:

Проф. д-р Надя Бояджиева